

Розвиток, бойове застосування та озброєння зенітних ракетних військ

УДК 355.531.3::623.76

О.Л. Харитонов¹, А.О. Харитонов²

¹ Одеський державний екологічний університет, Одеса

² Повітряне командування «Південь», Одеса

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ЗЕНІТНОГО РАКЕТНОГО ВОГНЮ (ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ПІДГОТОВКИ ТА ВЕДЕННЯ ПРОТИПОВІТРЯНОГО БОЮ) ЧАСТИНАМИ І ПІДРОЗДІЛАМИ ЗРВ

В роботі піднята проблема розвитку теорії створення системи зенітного ракетного вогню (теорії і практики підготовки та ведення протиповітряного бою) частинами і підрозділами ЗРВ. Розглядання понять, які запропоновані авторами, введення їх до практики підготовки та ведення бою частинами і підрозділами ЗРВ, дозволяє вести мову про збільшення бойових (вогневих та маневрових) можливостей існуючих ЗРК С-300П.

Ключові слова: зенітні ракетні війська, зенітний ракетний комплекс, протиповітряна оборона, система зенітного ракетного вогню, протиповітряний бій, бойові можливості, реалізація, підрозділ, зенітний ракетний дивізіон, повітряний противник, бойова позиція, майданчик.

Вступ

Протиповітряна оборона – комплекс організаційних заходів і бойових дій військ щодо відбиття нападу повітряного противника, захисту військ та об'єктів від ударів з повітря.

З моменту створення протиповітряної оборони до початку першої світової війни та до теперішніх часів вона мала і має велике значення в досягненні перемоги над противником.

Але, сьогодні проблема протиповітряної оборони стала більш актуальною у зв'язку з швидким розвитком засобів повітряного нападу, удосконаленням тактики їх бойового застосування та збільшенням їх кількості у складі збройних сил провідних держав світу [1, 3 – 6].

Значне збільшення бойових можливостей засобів повітряного нападу, удосконалення тактики їх бойового застосування, тактики бойового застосування сухопутних угруповань, які прикриваються, обумовлює подальше удосконалення існуючих та появу нових тактичних форм застосування частин і підрозділів зенітних ракетних військ (ЗРВ), на озброєнні яких знаходяться сучасні ЗРК С-300П.

Тому, теорія створення системи зенітного ракетного вогню (теорія і практика підготовки та ведення протиповітряного бою) підрозділами ЗРВ,

яка була розроблена під керівництвом генерал-майора Ф.К. Неупокоева у 80...90-х роках минулого століття, потребує удосконалення та подальшого розвитку.

Також, аналіз можливостей космічної, повітряної розвідки та ударних повітряних засобів збройних сил провідних держав світу показує [7], що ЗРК С-300П, які стоять на озброєнні частин і підрозділів ЗРВ Повітряних Сил України, мають низьку живучість, що може привести до невиконання ними поставлених бойових завдань.

Цій аналіз обумовлює пошук шляхів підвищення бойових можливостей (живучості) ЗРК С-300П, яких на думку авторів може бути два:

розробка та прийняття на озброєння нового ЗРК (затратний і тривалий шлях);

удосконалення та розвиток теорії бойового застосування (створення системи зенітного ракетного вогню) ЗРК С-300П.

Другий шлях в умовах ресурсних обмежень на оборону являється в умовах сьогодення, на думку авторів, набагато припустимим.

Основна частина

Частини і підрозділи ЗРВ озброєні зенітними ракетними комплексами (ЗРК).

Зенітний ракетний комплекс – сукупність функціонально взаємопов'язаних бойових та технічних

засобів, які призначені для поразки повітряних цілей зенітними керованими ракетами.

До складу ЗРК входять засоби виявлення повітряних цілей, супроводження цілей та ракет, розпізнавання та цілевказівки, пускові установки (комплекси) з зенітними керованими ракетами, технічні засоби та електричні джерела живлення.

Під системою зенітного ракетного вогню розуміється сплановане та організоване по напрямкам, висотам та рубежам сполучення вогню угруповання ЗРВ з метою знищення повітряного противника при обороні об'єктів та прикритті військ з повітря [2].

Для ведення протиповітряного бою підрозділи ЗРВ завчасно розгортаються на бойових позиціях.

Під бойовою позицією підрозділу ЗРВ розуміється ділянка місцевості, на якій розгортається ЗРК для ведення протиповітряного бою з повітряним противником.

Узагальненою характеристикою можливостей ЗРК являється зона ураження. Тому, системам зенітного ракетного вогню за свою сутність виражається сукупністю реалізуємих зон ураження ЗРК, розгорнутих для виконання бойового завдання.

Бойова ефективність зенітного ракетного комплексу характеризується, в тому числі, живучістю ЗРК.

Під живучістю ЗРК розуміється здібність комплексу зберігати або швидко відновлювати свою боєздатність при вогневому впливі противника. Вона визначається конструктивними особливостями елементів ЗРК, їх розгортанням на місцевості, можливістю автономній бойовій роботі, ведення вогню на самозахист, мобільністю комплексу та інш [2].

Вогневим підрозділом ЗРВ є зенітний ракетний дивізіон (*зрдн*), на озброєнні якого знаходиться ЗРК. Тобто, *зрдн* являє собою тактико-вогневу одиницю, яка береться за основу при розрахунку вогневих можливостей з'єднання, частини або угруповання ЗРВ.

При дослідженні в 1990-1992 роках тактики бойового застосування з'єднань, частин та підрозділів, які озброєні ЗРК С-300П (дослідження проводилися у НДІ-2 міста Калинина), автором статті було зроблено висновок про те, що характеристики бойової позиції та вимоги до ЗРК С-300П були визначені (задані) керівництвом Військ протиповітряної оборони СРСР у тактико-технічних вимогах до комплексу виходячи з його бойових завдань та бойових можливостей засобів повітряного нападу на той час.

Ці характеристики не сильно відрізняються від характеристик бойових позиції ЗРК старого парку, наприклад С-75, С-125.

Підтвердженням цього є те, що при переозброєнні військ ППО на нові комплекси у 80...90-х роках минулого століття ЗРК С-300П розташовувалися на позиціях ЗРК старого парку.

А головне, ЗРК С-300П, як і ЗРК старого парку С-75, С-125, розглядалися і сьогодні розглядаються при веденні ними бою і здійсненні маневру як неділима бойова одиниця.

На той час це було виправдано тим, що можливості космічної і повітряної розвідки, ударних засобів збройних сил провідних держав світу були такими, що так гостро, як сьогодні питання живучості ЗРК С-300П не стояло. Але час йде, і можливості вже існуючих та перспективних засобів розвідки та ударних засобів збройних сил провідних держав світу щодо викриття та знищення ЗРК С-300П дозволяють вести мову про дуже низьку живучість підрозділів ЗРВ Повітряних Сил України [7].

Тому, з метою суттєвого зменшення демаскуючих факторів ЗРК С-300П як на бойовій позиції, так і при здійсненні ним маршу, для підвищення бойової ефективності (живучості) комплексу пропонується, поряд з існуючими класичними поняттями:

«бойова позиція *зрдн* С-300П»,

«тактичний маневр *зрдн*»,

«зона ураження ЗРК» [2],

розглядати, при необхідності, такі поняття, як:

«позиційний район *зрдн* С-300П»,

«тактичний маневр елементами ЗРК С-300П»,

«зона ураження пускової установки (комплексу) ЗРК»

Позиційний район *зрдн* С-300П – район місцевості, де на позиціях (майданчиках) послідовно або одночасно розгортаються елементи ЗРК для ведення бойових дій дивізіоном.

Напередодні ведення протиповітряного бою необхідно визначити позиційний район дивізіону та провести його ретельну рекогносцировку (позицій, майданчиків елементів ЗРК) з метою максимальної реалізації бойових можливостей ЗРК.

Тактичний маневр елементами ЗРК – організоване послідовне або одночасне пересування напередодні або в ході бойових дій елементів ЗРК на визначені бойові позиції (майданчики) позиційного району дивізіону з метою виконання бойового завдання.

Цей маневр включає до себе перехід елементів зенітного ракетного комплексу із бойового положення у похідне, висування і марш на визначену позицію (майданчик).

Розгортання у бойове положення визначених елементів ЗРК здійснюється по команді при здійсненні маршу інших елементів комплексу на цю позицію (майданчик).

Основна мета тактичного маневру елементами ЗРК є у забезпеченні скритності ЗРК, раптової вогню та живучості взагалі всього дивізіону С-300П.

Час на проведення цього виду маневру скорочується відносно часу маневру всього *зрди* за рахунок того, що при розрахунку загального часу готовності дивізіону до бою не враховується час на зайняття усім дивізіоном бойової позиції, за рахунок скорочення часу готовності до бою (деякі елементи, які мають відносно великі терміни розгортання у бойове положення, можуть почати це розгортання завчасно до прибуття інших елементів зенітного ракетного комплексу) за рахунок можливого скорочення часу на здійснення маршруту окремими елементами ЗРК відносно часу здійснення маршруту всім дивізіоном.

За умови розглядання здійснення тактичного маневру елементами ЗРК на свої позиції (майданчики) у позиційному районі дивізіону С-300П, з'являється можливість вести мову про зону ураження пускової установки (комплексу) ЗРК.

При цьому, за умови збільшення відстаней між елементами ЗРК, які були визначені ще у минулому столітті на етапі розробки тактико-технічних вимог до комплексу С-300П, можна вести мову про збільшення дальній межі його зони ураження.

Висновки

Таким чином, розглядання понять, які запропоновані авторами, введення їх до практики підготовки та ведення бою частинами і підрозділами

ЗРВ, дозволяє вести мову про збільшення бойових (вогневих та маневрових) можливостей існуючих ЗРК С-300П.

Для більш детального вивчення порядку реалізації пропозицій авторів у практику військ необхідно провести терміново додаткове наукове дослідження.

Список літератури

1. Єрмошин М.О. *Борьба в повітрі* / М.О. Єрмошин, В.М. Федай. – Х.: ХВУ, 2004. – 381 с.
2. Неупокоев Ф.К. *Противовоздушный бой* / Ф.К. Неупокоев. – М.: Воениздат, 1989. – 261 с.
3. *Авиация: Энциклопедия. Под ред. Г.П. Свищева* – М.: Большая российская энциклопедия. – 1994. – 736 с.
4. Гладков Д.Н. *Боевая авиационная техника: Авиационное вооружение* / Д.Н. Гладков. – М.: Военное издательство, 1987. – 279 с.
5. *Современная военная авиация* / /Пер. с англ. А.А. Жеребилова – Смоленск: Русич, 2005. – 128 с.
6. Дрожжин А.И. *Воздушные войны в Ираке и Югославии* / А.И. Дрожжин, Е.В. Алтухов. – М.: ООО "Восточный горизонт", 2002. – 80 с.
7. Харитонов О.Л. *Аналіз можливостей космічної та повітряної розвідки збройних сил провідних держав світу щодо виявлення ЗРК С-300П як на бойових позиціях, так і при здійсненні ними маршруту* / О.Л. Харитонов, О.А. Харитонов // *Системи озброєння і військова техніка: науковий журнал* – Х.: ХУПС, 2014. – № 2 (38). – С. 36-38.

Надійшла до редколегії 5.11.2014

Рецензент: канд. військ. наук проф. О.М. Оленев, Військова академія, Одеса.

К ВОПРОСУ РАЗВИТИЯ ТЕОРИИ СОЗДАНИЯ СИСТЕМЫ ЗЕНИТНОГО РАКЕТНОГО ОГНЯ (ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ ПОДГОТОВКИ И ВЕДЕНИЯ ПРОТИВОВОЗДУШНОГО БОЯ) ЧАСТЯМИ И ПОДРАЗДЕЛЕНИЯМИ ЗРВ

А.Л. Харитонов, А.А. Харитонов

В работе поднята проблема развития теории создания системы зенитного ракетного огня (теории и практики подготовки и ведения противовоздушного боя) частями и подразделениями ЗРВ. Рассмотрение понятий, которые предложены авторами, ввод их в практику подготовки и ведения боя частями и подразделениями ЗРВ, позволяет вести речь об увеличении боевых (огневых и маневренных) возможностей существующих ЗРК С-300П.

Ключевые слова: зенитные ракетные войск, зенитный ракетный комплекс, противовоздушная оборона, система зенитного ракетного огня, противовоздушный бой, боевые возможности, реализация, подразделение, зенитный ракетный дивизион, воздушный противник, боевая позиция, площадка.

TO THE QUESTION OF THE THEORY OF CREATION ANTI-AIRCRAFT MISSILE FIRE (THEORY AND PRACTICE OF PREPARATION AND CONDUCT OF ANTI-AIRCRAFT COMBAT) BY UNITS AND SQUADS OF AIR DEFENSE MISSILE TROOPS

O.L. Kharytonov, A.O. Kharytonov

In this paper the problem of the theory of the creation of a system of anti-aircraft missile fire (theory and practice of preparation and conduct of air combat) by units and squads of air defense missile troops is considered. Consideration of concepts which are offered authors, input them in practice of preparation and to the embay unit of air defense missile troops, allows to conduct speech about the increase of battle (fire and maneuver) possibilities of existent anti-aircraft missile sys С-300P.

Keywords: air defense missile troops, anti-aircraft missile system, air defense, system of anti-aircraft missile fire, anti-aircraft combat, combat capabilities, implementation, unit, air defense missile battalion, enemy aircraft, battle position, field.